

شعیرییه، گه ان به دواي ر ساکانی داه ناندان... عه بدولمو ته ییب عه بدو

(1)

به شوه یه کی گشتی شعیرییه له سهر خوازه ی زمانه وانی وهستاوه و
که شفی ر ساکانی داه نانی دهقه ئه ده بییه کان دهکات، به ام هیج
چاره سهر کی به رووه کانی دیکه دهق پنییه، یه کله له رووه کانی
ده قیش ئاستی مه عریفه و به شداریکردنی خو نهره جیاوازه کانه.

(2)

سهرچاوه کانی شعیرییه گوتاری ئه ده بییه، به ام (میکائیل ریفاتر)
مه یلی به ره و شوازه گری دهچ و شوازه گری پشه خات و شعیرییه
ره تده کاته وه.

(3)

ر لان بارت جیاوازی له نوان به ره می ئه ده بی و ده قدا دهکات،
پیوایه به ره می ئه ده بی دانه ری حه قیقی به ره می ده ه ن، به ام دهق
به ره می ئه و خو نهره یه، که له رگای خو ننده وه وه ره ه نده کانی
ده کاته وه، لره وه ئه و قسه یه ی بارت تزی ده قی دانه ر و ده قی خو نهر
ده خاته وه... به ام تزیفیتان تدر رف بابته تی شعری له به ره می
ئه ده بیدا نابین ته وه، چونکه پیوایه به ره می ئه ده بی کار کی
ئاماده یه، به ام بابته تی شعیرییه کار کی شیمانه یه، به و مانایه ش
کار کمه ده قی به کتایی به ره م ده ه ن! خای جیاوازی نوان
ژیرار ژینت و بارت و تدر رف ئه وه یه ژینت بوا ی به وه نییه
ده قئا و زانی بابته تی شعیرییه بت، واته بابته تی جبه جکردن بت،
وهک بارت و تدر رف ده یبین... که واته شعیرییه زانست نییه، تا کو
پشت به بابته ببه ست، به کو پوانه و پناسه یه کی نه گونجاو و
هه ند جار نایه قینییه.

(4)

شعیرییه و به خشه کانی شعیرییه هه ر ته نها له نوان خیدا
نه ماوه ته وه و به شوه یه کی به رفره وان به نوان ژانره کاندان و
به ته وه... شعیرییه سنووره کانی خای تپه اندووه و هه نگاوی به ره و
وناکردنه دهروونی و کمه لایه تی و فمه کانی دیکه ی ژیان

هاوشتوو؟! بهام ئامانجی شیعریهت هیچ لهوانه نییه، بهکو دروستکردن و رځخستنې په یوه نډی نوان بواره کانه، واته شیعریهت گه یشته به په یوه نډیه جیاوازه کانی شیعریه.

جیاوازی نوان شیعریهت و ئه ده بییه تهوویه: ئه ده بییه هاوتای شیعریه ته و زړ لایه وه نژیکه، ئه ده بییه له دنیای تیږی ره خنهی نوډا له شیعریهت له پښتړه... ئه ده بییه واته په تیوونی ئه ده بیا تهووی پښی ده ښاعیری بوون.

لای (رمان یا کښن) بابه تی زانستی ئه ده ب قسه ی زړ لکراوه، بهام ئه ده ب نییه، بهکو بابه تی زانستی ئه ده ب، ئه ده بییه ته... زاراوه ی ئه ده بییه پوانه یه کی سیمیا یی هیه و تاییه ته به ده قی ئه ده بییه... پناسه ی ئه ده بییه له تیږی سیمیا یی ئه ده بیدا به تاییه تی له لکځځپنه وه کانی فرمالیسته کانی رووسدا جیاکړنه وه ی ده قی ئه ده بییه له نا ئه ده بی!

زانستی ئه ده ب له گه شیعریهت هاوواتا دتهووه، به مانایه کی دیکه زانستی ئه ده ب دیارکړدنې پوانه یه کی رووته ب جیاکړنه وه ی ئه ده ب له ناهه ده ب... بهام ژان کځه ی زاراوه ی شیعریهت له نوان ده لالت و ته عبیرکړندا هه ده گرتهووه، کځه ی شیعریهت به زانستی شیعر ناو ده بات، نهک زانستی ئه ده ب! به گشتی رځه ی ئه ده بی ب ئه ده ب، وهک رځه ی زمانه ب گوتن وهک چن فردینارد دی سوسر قسه ی لده کات، دواچار هه موو ئه وانه پمان ده ښان ئه ده بییه و شیعریهت پکځه وه هاو به شن و یهک ئامانجیان هیه.

(5)

ژان کځه ی ده ښان شیعریهت زانسته، تهووش په یوه نډی به هه مان تهو پرنسیبه وه هیه، که زمان به زانست داده نښت، واته پرنسیبی ته فسیرکړدنې زمانه له رځگای زمانه وه! بهو مانایه ش جیاوازی نوان شیعریهت و زمانه وانی تهوویه که شیعریهت شوه یهک له شوه کانی چاره سرکړدنې زمان و زمانه وانی کځی مه سه له زمانیه کان ده گرتهووه. ژان کځه ی ده یه و شیعریهت وهک زانست ته ماشا بکه ی، ب تهووش هه ده ب بوامان به وه هه ب زمانه وانی زانسته، واته تهووی ب چوونه ب نه ته ییه کانی شیعریهت ده گځځ، پشت به پرنسیبه کانی زمانه وانی ده به ستات و به رده وام به پښی تهو گځځ انکاریا نه ش چه مکی شیعریهت بونیاد ده نرتهووه... بهام پرسیار تهوویه ئایا زانست و ئه ده ب چن به ن او یه کداده چن؟ چونکه زانست له هه ر بابه ت کدا بوونی هه ب، سروشتی تهو بابه ته له خرسکیه وه ب ه کارخوازی، له هه مکی و پښینی کړنه وه ب رکو پکی ده گځځ، جگه لهووش زانست هه میسه بابه ته له ده ست وردانی دهره کی ده پارز.

ژان کځهين پښتوایه تماشاکردنی ئه مځه بځه هونه ره جوانه کان هر ته نها له سر جوانی نه وه ستاوه، تماشاکردنی نوځوازانې ئه مځه بځه جوانی ځای له کهشفکردنی حقیقه تی زانستیدا ده بینځته وه... شیعریه سیمایه کی زانستی له ځه ده گرځت، به ځام ئایا ده بځته زانستی ئه ده بځهر کاتځه له ئه ده بځه دوور که وتینه وه به و وه سفی واقعیځه که بځله یه کنزیکبونه وه، ده بځه ئه و ه شمان له بیر بځه، ئه ده بځه برده وام له سر نزیکبونه وه و تازه کردنه وه کی مه ځځه یاسا و رځساش کار ده کات، له نځوان واقعی ئه ده بی و یاسای زانستی زمانه وانیدا ئامانجی شیعریه یان ئه وه یاکځه بسن به زانستی ئه ده بځه ناو ده برځت، ده لاله ت له کهشفکردنی لځکنزیکبونه وه تی وانه کان و یاسا و رځسا تازه کان ده کات، نه کځه تاییه ځه نان به تی وانه و یاساکان! یاسا و رځساکانې زمان برده وام له نوځبونه وه دان و شیعریه برده وام له تی په ځاندنی ئه و یاسا و رځسایانه ځای نوځه کاته وه، که واته ئامانجی شیعریه کهشفکردنی ئه و یاسا و رځسایانه نیه، به ځکو کهشفکردن و وه به ره ځه نانی برده وامه.

(6)

له نځوان زانستی شیعری و زانستی ئه ده بی، له نځوان ژان کځهين و یاکځه بسن، له نځوان شاعر و په خشان... پرسپار ئه وه یه ئایا شیعریه زانستی شاعر، یان زانستی ئه ده بځه ره نگه چاره سر ئه وه بځت، که شیعریه به زانستی ئه ده بځه دابنځین، چونکه شیعریه له شاعر و په خشاندا به دواي رځساکانې گوتاری ئه ده پیدا ده گځه بځت، له بهر ئه وه شاعر و په خشان له خه سځه تی ئه ده پیدا هاو به شن... به ځام ئه و چاره سره حتمی نیه، به ځکو زه روورته ده یسه پځنځه، چونکه شاعر و په خشان کځمه ځځه جیاوازیان له نځوان هیه، ئه و ه ش ده مانخاته سر ئه و بیروځایه که شیعریه زانستی ئه ده بځه نیه! به ځکو چاره سهری گوتاری شاعرې ده کات، بځه ئه وه چاره سهری گوتاری په خشان بکات؟! جیاوازی نځوان زانستی شیعری و زانستی ئه ده بی ئه و ه مان پځه بځت.

ځرمالیسته کانی رووس له نځوان شاعر و په خشان جیاوازی ده کهن، به وه په خشان له گه یانندن و فیکر و ئامانج دا ده بینن و شاعر هیچ له وانه به ه ند ه ځناگرځ، شاعر له گه یانندن سهر به ځیه، به ځام ئامانجی یه که می په خشان گه یانندن... ده بځه له په خشاندا شتځه بگوترځ و وشه کان گوزارشت له ده لاله ته فیکریه کان بکهن، به پځه وانه وه ده شځه فیکر و ده لاله ت له شاعر دا له حاځه تی سځه بووندا بځه و ناو کځی شاعرې له رځگای ده لاله تی وځنه جیاواز به ځته وه، به دیوه که دیکه ده شځه شاعر له دهره وه سځه بوونی ده لاله ت، ده لاله ت تییدا گاځته جارانه و درځزانه بکه وځته وه! له شاعر دا وشه ئه لته رناتیفی هیچ شتځه نیه،

به‌های سهربه‌خ‌ی هه‌یه و له شتگه‌رای‌ی دووره. په‌خشان له جه‌ماوهره‌وه نزیك ده‌ب‌ته‌وه، به‌ام شاعر چ‌بوونه‌وه‌یه و ج‌كه‌وته‌ی ئیستاتیکی هه‌یه، كه‌واته جیا‌وازی ن‌وان شاعر و په‌خشان، ئه‌ده‌ب و نائ‌ده‌ب، جیا‌وازییه‌کی هونه‌رییه و ده‌كه‌و‌ته بازنه‌ی سیمیا‌یه‌وه (semiotics) له دیدی (ژان م‌کار‌فسکی Mukarovsky) هونه‌ر ئاماژه به هیچ شت‌کی دیاریکراو ناکات، ئه‌وه‌ش هونه‌ر له ناهونه‌ر جیا ده‌کاته‌وه.

(7)

سهره‌رای چه‌مکی سهربه‌خ‌یی، چه‌مکی گه‌یان‌دن وه‌زیفه‌یه‌که له وه‌زیفه‌کانی کاری هونه‌ری، به‌مج‌ره له‌لایه‌ك هونه‌ره و له هه‌مان کاتدا گوته‌ و گوزارشت له هه‌و‌ست‌کی عه‌ق‌ی، یان فیکره‌یه‌ك، یان هه‌ست‌ك ده‌کات. له راستیدا هه‌تا کاره ف‌رمئاسا‌کانیش خاوه‌نی به‌های گه‌یان‌دنی تایبه‌تن، به‌ام له باب‌ه‌تدا سهربه‌خ‌ن، ب‌ نموونه ه‌لکاری و ره‌نگ له ش‌وه‌کاریدا ده‌ش‌مانای شت‌بدات، ب‌ ئه‌وه‌ی باب‌ه‌ته‌که‌ی دیار ب‌.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له کاری هونه‌رییدا خه‌یا ر‌ی‌خ‌ی هه‌یه، ب‌یه نا‌ب‌ کاری ئه‌ده‌بی به‌های وجودی هه‌ب‌، به‌و مانایه‌ش کاری هونه‌ری وه‌ك وجود‌کی واقعی سه‌یری هیچ شت‌ناکات، به‌کو له کاری هونه‌رییدا ئاماژه پ‌دراو هه‌ر وه‌ك خه‌یا ده‌م‌ن‌ته‌وه.

(8)

شاعریه‌ت ه‌زی شاعری و دره‌وشانه‌وه له ده‌قدا ده‌خاته روو، به‌ام ش‌وازگه‌ری ه‌زی گوتن له نوسیندا ده‌خاته روو، یان ش‌وازگه‌ری خه‌سه‌ته‌کانی گوتن له ده‌قدا ده‌نو‌ن‌، په‌یوه‌ندی ن‌وان خه‌سه‌ته‌کانی گوتن و هیزی شاعری و دره‌وشانه‌وه ب‌ نموونه لای یاک‌بسن ده‌كه‌و‌ته ن‌وان ش‌وازگه‌رییه‌کی ر‌گا پ‌دراوی دیاریکراو و شاعریه‌ت‌کی ر‌گا پ‌دراو و دیاریکراوه‌وه... ئه‌گه‌ر به‌های ش‌واز له‌ش‌وازگه‌رییه‌کی ر‌گا پ‌دراوی دیاریکراودا په‌یوه‌ندی به‌چینی گوزارشت‌کردنی گوتار له‌لایه‌ك و ه‌زی هه‌وا و ه‌زی ناوه‌ك له‌لایه‌کی دیکه‌وه هه‌ب‌ت! ئه‌وه شاعریه‌تی ر‌گا پ‌دراو و دیاریکراو په‌یوه‌ندی به‌چینی شاعریه‌ت له‌لایه‌ك و ه‌زی دره‌وشانه‌وه له‌لایه‌کی دیکه‌وه هه‌یه، دوا‌جار ده‌توانین ب‌ین‌نزی‌کردنه‌وه‌ی شاعریه‌ت و ش‌وازگه‌ری لای یاک‌بسن له پ‌کچوو‌اندنی وشه‌ی ش‌وازگه‌ری و وشه‌ی کارفرمای شاعریدا‌یه، به‌و مانایه‌ش وه‌ك چ‌ن شاعر وه‌زیفه‌یه‌کی دیاریکراوی نییه، به‌دوادا‌چوونی ش‌وازی‌ش به‌ره‌و ده‌رئه‌نجام‌کی بنه‌ستمان ده‌بات، به‌مانایه‌کی دیکه هه‌ر ده‌ق‌ك له پ‌کهاته‌ی تایبه‌ت و ده‌گمه‌نی خ‌ی هه‌ناسه ده‌بات، کاریگه‌رییه‌کانی خ‌ی له ر‌گای ئه‌و پ‌کهاته‌ی تایبه‌ته‌وه به‌ده‌ست ده‌ه‌ن‌، هه‌ر ئه‌و خا‌ه‌یه ش‌وازگه‌ری به‌ره‌و چه‌ندان ج‌ری جیا‌واز

(9)

به شـوهـیهـکی گشتی چه مکی شیعرییه واته گهـان به دواي رـساـکـانی
داهـنـانـدا ، ههـبهـته رـساـکـانی داهـنـانـیش بـواي به یهـك شـوه له
شیعرییه نییه ، بهـکو خـی له شیعرییه تی جیاواز و بهـشـداریکردنی
خوـنـهـری جیاوازا دهـبـینـتهـوه .

دنیای شیعرییه لای تـزفـیتان تـدـرـف دنیا یه کی شهـپـلاوییه و ناشـ
بیخه یه دووتوـی یاسا و رـساـیه کی دیاریکراو و ئاماده وه ! وهـك چـن
تـدـرـف قسه له شیعرییه تی خوـنـدنه وه یان وهـرگر دهـکات ، بهـو
مانایهـش خودی شیعرییه واته جیاوازی له وـناکردنی نهـنـیئامـزی
داهـنـان و رـساـکـانی داهـنـان ، وهـك لای رـمان یاـکـبسن له تیـری
نوـنـهـراتیکردن و لای ژان کـهـین له تیـری لادان و لای که مال ئه بودیب
له تیـری بـشـایـی: مهـسـافـه ی گـرـبـوـنـه وهـدا دهـبـینـن .

(10)

سهـرهـرای بهـرـفرهـوانبوونی بازنه ی زمانهـوانی ، بهـام توـنـهـیه وه له
بارهی شیعرییه ته وه سنورهـکانی زمانهـوانی و گیروگرفتهـکانی
دهـستهـواژه و چینی رسته تـدـهـپهـنـد و بهـره و توـنـهـیه وه ی گوته و
رسته ی فره رهـهـند و راقهـکردنی گوتهـار دهـبـته وه ، بهـمـجـرهـش دهـچـته
بازنه ی تایبه تی سیمـتیکـاوه ، که لـقـکه له لقه بنهـه تییهـکانی زمان
لـهـرهـدا پرسیار ئه وه یه ، ئایا په یوهـندی نـوان شیعرییه و
زمانهـوانی ، ملکه چکردنی شیعرییه ته بـ زمانهـوانی ، ئایا شیعرییه له
سهـر زمانهـوانی دهـژی؟

رـلان بارت که شفی توانا بهـرـفرهـوانهـکانی زمانهـوانی دهـکات و دابـانـ
دهـخاته نـوان زمانهـوانی و سیمـتیکـاوه ، چونکه سیمـتیکـا وشه و
دهـستهـواژه و رسته بـ ئاستی گوتهـار دهـگـواز ته وه ، خودی ئهـو
مهـسهـله یهـش گواستنه وه یه له توـنـهـیه وه ی زمانهـوانیه وه بـ
توـنـهـیه وه ی سیمـتیکـای گوتهـار . رـمان یاـکـبسن له سهـر ئهـو بنهـمایه
جهـخت لهـو تـپهـانـدنه دهـکاته وه و دهـهـه ئهـو ئامرازانه ی که
توـنـهـیه وه له بارهی شیعرییه ته وه دهـکن ، ههـر تهـنها له سهـر هونهـری
زمان ناژمـردـن ، چونکه تیـری دهـلالهـتخوازی له شیعرییه تدا له سهـر
بهـرهـمهـنـانه وه ی بهـردهـوامی دال دهـژی ، بـ ئهـوهـش ناشـ تهـنها پشت به
زمان بهـستهـت .

(11)

بـگـومان زمانهـوانی له دوالیزمی سوسـرییه وه سهـرچاوه دهـگر ، بـ
نموونه : دوالیزمی گوتن و زمان . وهـك دهـزانین بوونی زمان له نـو

عه قی کدا ئاماده یی هه یه، به ئام گوتن کەسی و ههستی ده که و ته وه. هه ر ئه وهش ده ب ته بنه مای دوالیزمی شیعریی، که ئه ده ب و گوتنی ئه ده بییه... ئه ده ب، له دوالیزمی شیعریدا جگای زمان ده گر ته وه له دوالیزمی زمانه وانیدا، به ئام گوتنی ئه ده بی جگای گوتن ده گر ته وه له دوالیزمی زمانه وانیدا.

له تو ئینه وهی زمانه وانیدا دوالیزمی زمان و گوتن وه ک پ و یستی و قه م باز ک ته ماشا ده کر ت، به ئام ج به ج کردنی ئه و دوالیزمه وه ک رمان یا ک بسن و ی ری تینیان ف ب ی ده چن، مه سه له یه کی ئا زه! ل ره دا به هیچ ج ر ک داب ینی رسته ی ئه ده بی به ره و چاره سه ر کی دروستمان ناکا ته وه، وه ک داب ینی زمان له زمانه وانیدا! چونکه رسته ی ئه ده بی له رووی هونه ریه وه په یوه ندی به رسته ی ئه ده بی دیکه وه هه یه، ب یه هه موو داب ان سیستمی به های هونه ری ده ش و ن و جگه له وهش توانای بوونی یاسا و ر سا پ و یسته کان ده س ته وه.

ئه گه رچی ت د ر ف پ یوایه بابه تی زمانه وانی خودی زمانه و بابه تی شیعریه ت گوتاره، به ئام زمانه وانی رگا ب شیعریه ت خ ش ده کات، بابه تی خ ی دیاری بکات... چونکه هه ردووکیان پشت به یه ک ت گه یشتن ده به ستن، هه ردووکیان ده که ونه ن و چوارچ وه ی سیم تیکا و سیستمی داله وه! به ب چوونی ت د ر ف زمانه وانی هه ر ته نها زانستی زمان نییه، به کو ش واز ک له بونیادی زمانه وانی ب نموونه: ده نگ و ر زمان و ده لاله ت... بابه تی ئه ون، جگه له وهش ئه نتر پ ل جیا و شیکردنه وهی ده روونی و فه لسه فه ی زمانی له سه ر بابه تی ئه و بونیاد نراون، هه موو ئه وانesh له گه بواره مه عریفیه کانی دیکه هاوسه نگه، که ئه ده ب وه ک بابه تی خ یان ده بینن، له سه ر ئه و بنه مایه شیعریه ت به ته نها ئه ده ب وه ک بابه تی خ ی ته ماشا ناکات، شیعریه ت هه ر ته نها به زمانه وانیه وه په یوه ست نییه، شیعریه ت هه مان ر ی زمانه وانی ده گ و و به هه موو زانسته کانه وه په یوه سته، تا ده گاته زانستی ره وان ب ژ ی و زانستی گوتار به ش وه یه کی گشتی، هه موو ئه وانesh له هه و ی ت د ر ف وه هه ها ت ته به ره هم.

(12)

کا ت ک شیعریه ت به زانست داده ن یین، به هه مان پرنسیبی زانستی زمان قسان ده که یین، ئه وهش پرنسیبی راقه کردنی زمانه به زمان، به و مانایهش شیعریه ت به ف می شیعریه وه په یوه ست ده ب ت، به ئام زمانه وانی یه ک ف م له زمان ناگر ته وه، به کو هه موو ف م مه کانی زمان ده گر ته وه! پرنسیبی راقه کردنی زمان به زمان، شیعر به شیعر، شو ئنی زانستگه رای ی و وه سفگه رای ی ده گر ته وه، ئه و پرنسیبه زمانی شیعر به میتا زمان (metalinguistic) ده چو ن... ده ش شیعر له میتا

زمان له دايك بب، بهام ميتا زمان بهاي جواني پشتگوډ دهخات،
ئو شيعرييه ته بهاي جواني پشتگوډ بخات، وک تددرف ده ده
دهکهو ته ب هوده ييه وه.

ک هين جياکاري له نوان به کاربردني شيعر و کردهي ل خورديوونه وه
دهکات، ئو دوو لايه به دوو لاي دیکه ده به ست ته وه، ئو ویش جواني و
زانسته! به کاربردن چيزه و ل خورديوونه وه مه عريفه يه، ئو دوو
پرسه يه ش پويسته به سهر به خ ييه کی ره ها پرسه بکر ن.

ک هين به کاربردن به جواني و چاژي جواني ده به ست ته وه و
ل خورديوونه وه به زانست ب ئوهي مه عريفه ي زانستی به ده ست به ن،
بهام ئو به يه که وه به ستنه وه يه گرنګ نيه، گرنګ به ن يوه کداچووني
به کاربردن و ل خورديوونه وه يه، به يه کداچووني به کاربردني جواني و
ل خورديوونه وه ي زانستی ئوه ده سه لم ن که يه که میان له دووه میان
هه نجر او ه! ئوه ش پچوانه ي ئو دیده ک نه ده وه ست، که ته نها
به هاي جواني به پچوانه ي بنه ه تي کردهي راستييه کان و ياسا کان
داده ن.

(13)

ف رماليسته کان شيعر وهک بونيادنان کی تايهت ديارى ده کهن، که
ش وهي ناو ه کی له ت لک په يوه ندي چ و پ هه چنراوه، ئوان له
سهره تادا جهختيان له ک شى شيعري ده کرده وه و دواتر رلى سهره کی
بونيادی تي ري شيعرييه ت له رگای ريمه وه ده ستنيشان کرا... جگه
له وه ب قسه کردن له سهر زمانى ر ژانه و زمانى شيعري شکل فسکی
زمانى شيعري به زمان کی ئامانجخواز داده ن و زمانى ر ژانه ده خاته
ده ره وهي ئامانجخوازيه وه، پيوایه زمانى ئامانجخواز له ئاستى
زمانى شيعرييه وه ب ئاستى زمانى خو نده وه ئاسانتر ده گوازر ته وه!
بهام تددرف ئو وه سفکردنه ي شکل فسکی به نا هوا و نودژ ته ماشا
دهکات، ئو پيوایه مامه ه کردني قوتا بخانه ي ف رماليسته کان له گه
دهقه، نهک ئوهي دهقه کان چ له خو نهدا به رهه م ده ه ن.

ياک بسن ئامازه به جياوازي زمانى شيعري و زمانى هه چوونئام
دهکات و ده ش شيعر ده ش زمانى هه چوونئام ز به کار به ن، بهام
ب کارى پويست! بهو مانايه ش وهک يهک ته ماشا کردني زمانى
هه چوونئام ز و زمانى شيعري هه يه، چونکه زمانى هه چوونئام
ئرکی تايهت به خى هه يه، بهام زمانى شيعري ئه رک به هه ند
هه ناگر.

عه بدولموت ه ييب عه بدو ل

ريچارډ گاري براتيگان نووسهرليكي ته نرئام نزي ناشاد ... ساران محمدم

ريچارډ گاري براتيگان (۱۹۳۵/۱/۳۰ - ۱۴ / ۹ / ۱۹۸۴) نووسـري
ئـمريکـي، خـاـوـنـي ۱۰ پـښـتووکـي هـنـراوـو ۱۱ پـښـمان و ۱ پـښـتووکـي
کورته چيرک، هـروها پـخشانيشي نووسیو. لـ تاکـمـای واشینگـتـن
لـدايک بوو، لـسا۱ ۱۹۵۶ چووتـ سا نـفـراسـسـکـ، هـر لـو سا لـا نـشـدا
خـی لـ دنـیـای نووسـين و دا هـنـانـدا بـنـيـو و بـر و جـهـانـيـبوون
هـنـگاوی نا، مـهـخـابـن و هـهـنـدک نووسیـارو بـيرمه نـدی دی لـ ۱۴
سـبـتـمـبر ۱۹۸۴ بـ ووداوی خـکوژی کـتـای بـ ژيـانی خـی هـنا.
وای ئـوای سـر بـ پـبـازی پـسـتمـدـرنـيـزم ناوـد دـکـرت؛ ئـمـم
نووسـران، خـوـنـران، هـونـرمـندان، مـيوسـيکـرـان ... ئـلـهام لـ
کارکـانی رـيچارډ براتيگان و رـدگـرن و کارکـانی پـرچـفـی سـر زياد
لـ بـيـست زمان کـراون. دوا پـمـانی (ژنـکـی بـ بـخت) لـسا۱ ۲۰۰۰ دا
لـ چاپـدرا. لـ ۱۹۵۷ / ۸ / ۶ و لـتـمـمـنی ۲۲ سايدا هـاوسـرگـيری کـرد
لـگـډډ فـرجـيـنـيا دـيـن ئـا دـر کـردو لـ ۱۹۶۰ / ۲۵ / ۳ تـنـيا مـنـدا پـکـيان
بـو بـ ناوی ئـيـانت ئـيـليـزا بـت براتيگان و لـ ۱۹۷۰ / ۷ / ۲۷
دـسـتـبـرداری يـک بوون لـگـډډ هـاوسـرکـی. دووـم هـاوسـرگـيری لـگـډډ
ئـکـيکـ نـيـشـيـزاوا يـشـيـمـورا يـچـډډ يـا بـانی لـ ۱۹۷۷ / ۱ / ۱۲ کـردو لـ
پاش چـنـد سا لـ و لـ ۱۹۸۰ / ۱۱ / ۱۲ دـسـبـرداری يـک بوون.

برسـتی حـزورکـی بـر دـوامی هـبوو لای براتيگان لـسـر تـای لـوی و
گـډـگـډـنـيـو، بـ نمـوونـ لـ تـمـنی بـيـست سايدا ئـو دـسـگـيرکـرا
چونکـ بـر دـکـی گـرتـبوو پـنـجـر يـ پـلـيـسـخـانـيـک. ئـو و اـقـی ئـو وای
کـرد بوو کـ بـیـ وای کـردو و تا بـچـتـ زینـدان و لـو بـواری دـبـت و
دـتـوانـت بـخوات، بـمـام لـبری زینـدان و وانی نـخـشـانـی ئـريگـن
کـرا. لـو چارـسـری لـدانی کارکـای بـ کـرا بـه بـیانوی تـوشـبوونی
حـا هـتی شـيـز فرينـیای بـه دگـوما نـی.

ديکنسن و وليـم کارکـلس ويليـم مس کاريگـريـان لـسـر بـر هـمـمـکـانی
براتيگان بوو، پـخشانـکـانی زـر جـار بـلای شـتـکـی و سـمـر دا

دځن، بښه رها ته سور يالۍ کان، يان ئو و تېښنی و وکچواندنا نۍ لگښکۍ کدا بډرنگارد بڼو و و نځونجان و دوورک و تنو و ځي کي گډور يان لځ دځرت. بڼام جارانه کي تریش ساد وئاسان بوون. ئو و حزی د کرد ځمان کان لگښکۍ کدا بدورت، درژی پډرگرافۍ بښه کان به جډرځ درژد بوونو و لځ نوان هاتن و چووندا لځ نوان دا شتن لځ ناکاو کان و ئا ځسکاوۍ سډدارو و ځناکردنی سادۍ تېښنیکراوی ژيانی ځځان.

چڼد ځځز کي دیاری کراو لځ بوونو و ځران و شمځ لځ نووسیند کانیدا دووبار د بوونو و، وځ تځتځدار کان، ماسیځ خاتوون کان، ووبار کان. چیر کځ کانیښی پځ بوون لځ گڼ انکاریځ سډیر کان: ناول کان د بوون بډ کردار، مرځ ځکان د بوون بډیر کځ کان، ناو نیښانی پځ تووکځ کان د بوون پیت.

دځځن وځ پځویست نوانی لځ گڼ ځځ خنځراندا باش نځ بوو، تځ نان ت پاش مردنیښی وځ پځویست تیښکی نځ خراو تځ سډر لځ لایځ رځ خنځرانو.

(ئځ بڼت کیت) ی ځځ خنځ نووس دځځ ت: شیکاری ځځ خنځۍ بځ شځوازی بځ تیگان وای ځاځ دځ کځ بډوی بځ تیگان وځ نووسډر لځ شځوازی کاریگډری بځ کاره ځنانی زځ رانبازی و گډزی نوان واقع و خځ یا دایځ. باشتړین ځمانی لځ ساۍ ۱۹۶۷ دا چاپکرد بځ ناوی (ځاوکردنی ماسیځ خاتوون لځ ئځمریکا) ، شایه نی باسه له سهره تای ساۍ ۲۰۱۷ دا وەرگځانی ئم رځمانه له لایه ن به ځځز (محه مه د مرادی) بځ یه که مجار له ځځ خانۍ په خځی ځځنما به کوردی بځ اوکرایه وه.

رځژځ برادځرځ باسی گړنگی دهقه کانی ئم شاعیره ی کردو چځن کاریگه ریبه کانی له سهر ه نځ نووسهرو شاعیر جیه ځشتووه، ئو وه شاعیرو خو ځنهر کي جیدی له گړنگی ئم دهقانه ی ریچارد تځگه شتوو، ههرچه نده لای وا بوو وه پځویست بهر ه مه کانی ئم که ځه نووسه ره به کوردی نه کراون ، بځیه پځم باش بوو لځره دا چه ند دهق کي براتیگان به کوردی بکه م.

گهر سهرنج کي وردی دهقه کان بدهین ده بینین ریچارد کار کي ناوازه ی کردووه و پځش ئو که سان کم نه دیوه ته وه ئم شځوازه یان پهیره و کردبڼت و جورته تی ئو کاره یان کردبڼت، رهنگه له بهر ئه مه ش بڼت له مځ ماندا زځرتړین هه واداری هیه له سهرانسه ری جیهاندا.

جځگځ کځیه کي سهیر له زاراوه و وشه کاندا هیه له سهره تاو ناوه ندو کځتایی دهقه کاندا، جارانه کځ گو به هیچ یاسایه ک نه دراوه له ناویاندا، جارانه کیش گا ته کردنه به عهقۍ مرځگه لځ، جارانه کځ

سيفه ته دژه کان پټکې وه ده گونج ښت، هرچه نده شوازی ئاير نیکي
 له ناو ئه م شيعرانه دا بزر نابن، به ام گا ته جا يه کی جوان و ب
 ئازار ده بينر ته وه. هه قو او له نامه عقولی ژينی که ه نووسه رکی
 به د به خت و ناکام. نامه و ټ چیدی له سر شيعره کان بدو م ئه و سپه يسه
 ب خو ښه رانی هؤشمه ند ج د م؛
 بفهرمون له گه 7 ده قی ئم شاعیرو نووسه ره دا:

(1)

- گ ڼ ڼ ڼ ڼ ڼ و ڼ ی ڼ ووبار ڼ کان-

ه مو ووبار ڼ کان د څن ڼ ناو د ریا ک و
 ه شتا د ریا ک پ ڼ ڼ بوو؛
 ب شو ڼ ڼ ک. ل کو و ووبار ڼ کان د ڼ،
 ب ئ و ڼ جار کی تر د گ ڼ ڼ ڼ و.

ئ م ڼ ڼ باران د بار
 ڼ چیا کان.

باران ڼ کی گ رمی س وز
 ل گ ڼ ڼ ڼ ش و یستی
 ل گیرفان ڼ کا نیا
 ب ڼ هار ل ڼ ی،
 و څ و ن نا بین ټ
 ب مردنه وه.

ڼ

با ڼ ڼ ڼ کان م سقا د ر ڼ ڼ ک
 و ڼ د مژم ڼ ڼ کان چرک د ڼ ڼ ب ئ است م
 ل س ر ز مین
 ل و ج ی ڼ ڼ ڼ کان جا ڼ جا ڼ ڼ ڼ یان څ شد و،
 ل یان گ ڼ ڼ با بنوون
 ل قزیا ندا.

باران ڼ کی ه و اش خرم ی د ټ
 ل س ر ووبار ڼ ک

و ڼ ڼ تا و ی ڼ
 پ ڼ ب ټ ل گو ی سوور کرا و،
 و ل گ ڼ ڼ ه ر د ڼ ڼ کی

باراندا
ئاقيا نووساكا
جاراكي تر داستپداكا تو

(2)

- تانیا چونكا -

تانیا لار بار ئو
خاك بىرتى خاش دوت
ماناي ئو ناگا يان
دبار هارواش
لاش تيان لا بت

(3)

- بارلا مكا -

ئو جوان
بارگبوو كا بوو
لار جا نكا شكا نكا كا
ئمار بردمان
بار كا رنقا كا
ئو داستى كرد
بار گريان
كا تكا چارخو فارلا كا كا بىنى.
كار بايى
ئاسرىنى سوزو سوور
هارو رين بار سار
وم تار فارو دار كا نى.
ئو بار
بارلا مكا دچوو
لار دبارو
ئاوى تاريك

(4)

- پياو -

بار شارقا كا
نزيكا ي پانج ئىنج بارزتر
لار ماشانى تاركسى

(5)

- نځ شت -

نځ مځ شځ وځ

(6)

- سا نفرا نسیسک -

نځ م هځ نراوځ یځ لځ سځ ر زځ رفی کا غځ ز دځ زرا یځ وځ
لځ لایځ ن ځ چارد براتیگان
لځ شوځ نی غځ ساله لځ سا نفرا سیسکځ .
نووسځ ر کځ ی نځ زانراوځ

.....

تځ بیځی: له وځ اته رځ ژئاوا ییه کان دوکانی جل شځ رین هه یه و غه ساله ی
تیا یه و خه ځ کان پارهی تځ ده کهن و جله کانیان ده شوات، بځ
نزیکردنه وهی له تیگشتنی خوځ نهر هم روونکردنه وه یه م نووسی، چونکه
لای ځ مه جارځ ه مه په یدا نه بووه. (وه رگځځ)

(7)

- بو، تا نځ بځ د -

دځ سوځ مځ وځ وځ كځ خځ و
لځ بندځ وځ ی سځ رځ وځ
من دا گیرکراوم لځ لایځ ن
هځ موو نځ و بځ شاییا نځ ی
تیا یدا نځ ژیم بځ
تځ

.

* (تځ بیځی - بو - ناوی توتکه سه گه که ی ریچارد بوو) وه رگځځ

ئیک ځ مځ نیستځ کان نوځ ندځ ری زا نستی

بەرژوازیـــــــن... نووسیــــینی: ن.ف.ء بدوئا (نئاچمئا دین فارس)

[بئاخوئندا ئوئا ئام با بئا تئا کلیکی ئااا بئااا...](#)

دوو شیعیری شاعیری ئهرمه نی ئاها نیس گریکئا ریاان و : نهژاد عزیز سورمئا

(1)

دیموکراسی

ورچ پائسکل لئا دئاخوئا
تووتی شیعر دئاخوئندا تئاوئا
مئا یموون چاوی حئا
لئا خاتوونی اهائندا ری دئا تروکئا...
پاااوان بئا لئا شسووکی
لئا بئاینی پئا تاندا باز دئا
پاشان
ناکاو
هئا موو شئاگئا
ئاستا ،
ورچ شیعر دئاخوئندا تئاوئا
تووتی پائسکل لئا دئاخوئا
مئا یموون
بئا سئا ر پئا تان
باز دئا دئا...
پاااوان
خوئاکی اهائندا رئاکی دئا کا
گا تئا جار تئا بیینی کرد

شتەك لـ شارەكەماندا گەوا
بە پەكەنینەو
گەل بە پەكەنینەو تەبنی کرد
شتەك گاتەجای گەو .

(2)

بە چرپە بدو

ژنەكەم پەم دەو
بە چرپە بدو
تا منداكەمان لـ خەو هەندەستە
منیش
بەسەری پەنجەكەنم دەو و
بە وریا ییەو
دەرگاكان دەكەمەو و
پەوی دەدەمەو . .
كەكەی خەم ادەگرم
تا منداكەمان لـ خەو هەندەستە
كە لـ خەودا سەخافەتەك دەبینە . .
خەندەكە دایدەگر
یان لـ ترسان
پەنجە بچكەلەكانی دەبزوەندە . .

ژنەكەم دەو
تەللەفزیەن بكوژەندەو
تا منداكەمان لـ خەو هەندەستە . .
منیش پەی دەو
ئەو تە باسی شە دەكەن
بە شوو یەکی چەشە بەخش دەدو
دەمەو گوێیان لـ بگرم
ژنەكەم دەو بەش
گوێیان لـ بگر
بەم پەیان بە
بە هەمنی بدو و
بە ئاشتی قسە بکەن
تا منداكەمان خەبەری نەبەتەو .

شاعیری ئەرمەنی ئەها نیس گریکەریان

و : نهژاد عزيز سورمه

نامه

* نه‌ها نيس گريک‌ريان: (1945 – 2013) شاعير و ځنډگر و ورگرو
که‌سايه‌تي که‌م‌اي‌تي نه‌رمينيا . که‌زهر ل شيعره‌کانی به زمانه
جياجياکان ورگرو دراوون .

به شيعره‌کان (ديموکراسی و به چرپه بدو) به‌وانه :

<http://www.almothaqaf.com/b/c3/9227921>

2-<http://www.almothaqaf.com/b/c3/904389>

پاشای مغل شيعر : نزار قبایي ... ورگروانی : پشکه نا کام

پاشای مغل

ميراتگری جزم و قامچی

له " نه‌رتغل " ی باپير ،

ته که ه‌مووان به نه‌سپ

نه‌بینی..

له په‌نج‌ره‌کانی که‌شکه‌و

جياوازی نه‌وان خ‌که و نه‌سپ

نا بینی..

پاشای مغل

نه‌ی توو له نه‌سپ‌کان ،

نه‌ی ترسند که به‌رامبه‌ر

چه‌که‌ره‌کردنی به‌ستان‌کان

په‌ش نه‌وی ده‌ی خ‌شبه

ياسا و که‌تان ،

و

بمکوژ..

و

پیش ئووئی شایه تہ علوجہ کان بھن ،
ئہم ووہ . ،
بہ ژنہ سک پہہ کھم

و

ہہ موو ہا ووہ کا نم

و

گہلہ ژہر دہستہ کھم ، دوو وووہ بہہم
ئہم ووہ بہہم :
من شاعیرہ کم
لہ قوہ گما ، چہلہ کیکم ہہہ گرتوہ
..... نا یفرہ شم

و

تہش ئہ تہوہ
چہلہ کک لہ قوہ گما ، دوور خہ یتہوہ
پاشای مہ غہلہ :
کک لہہ ہہ قی بہہ زہنہ ری لہ شکرہ کان
تہ کدہ ری دہ ریہ کان
دروستکہ ری ہہ ویری ئاسن
تہک شکہنہ ری بہہ رد
مناہ خہر
ئہ تککہ ری " کچہنی " یہ کان
عہ تر خہر
چہن سہ رنجی ہہ اکہ شام
تہ

و

پہلیس

و

سو پا

و..... یہک چہلہ کک

شیعر : نزار قبانی
وہرگہہانی : ہشکہ ناکام

زنگیا نځی ئاوی - سستی حوت م ف تاح حسان

(ت و مانگ)

گځر د پرسیت

ئ من جوانم یاو کو مانگ ؟

در ب زارمدا نایت

ت د بینم، مانگم ل بیر د چت و

مانگ د بینم

ئ ت م ب بیرد ن ت و.

(ک د ت .. ک)

پش ئ و ی م سقایك، ت واو ب

پ ب د ی خ م س ما د ک م،

دی خ م ئا و زانی، گ رانیك د ک م

ک ر حم ئا سود د کا ..

ک د سب ی گو بیستی

م سقا و گ رانی د بم .. ک ؟

(روبار)

ببم د ریا

ج گ

ل روبار یاخی د ب

روباریش ل من،

م گ ر ئ شک ی خ م

ببت روبار و تیب ژ ..

(ل شکر ی خ م)

س ر ل شکر ی سوپا یك بم

ل دنیا دا سوپا ن ب

شان بدات ل شانی

ل شکر ی خ م

ه رشم ب ب ن،

پ ویستم ب ها و یك د ب

س ر بخ م س ر شانی و

پ ب د ی خ م ب خ م بگرم .

(پښکځ نين)

نښ فرات لږ من ..

چڼد بډ دفځم

پښکځ نينى خځم بډ پولځ دډ فرځ شم

تا لډ تځ تځ دا بگرځم.

ئډ تځ ش .. ئا ، ئډ تځ ش

پښکځ نينت بډ ئډ قځم دډ

هځ قى خځ تځ .. ئډ من گځ لم

کځ ئډ و سځ ودا يډ دځ کځم

نښ فرات لږ من.

(کځ نار دځ ريا)

ئډ جگار ما ندووم

پډ ويستم ،

بډ پشويځ کى درځ ټځ

لډ کځ نار دځ ريا نا

لډ سځ ر سينځى تځ .

فځ تاح حځ سځن

دا نيمارک / قالبى

2017